

Een onvoorwaardelijke relatie?

Een nood aan houvast via een emancipatorisch methodisch kader.

Mieke Lampaert | 't Groot Hersberge | Torhout

De korte reactie van Karel De Corte op het vorige artikel gaf al aan dat we onvoorwaardelijkheid niet mogen verwarren met grenzeloosheid. Het gaat over een onvoorwaardelijke attitude waarbinnen gedrag zeker begrensd en gecorrigeerd mag/moet worden.

Maar wanneer laten we veiligheid primeren boven vrijheid, wanneer komen naast de rechten ook de plichten? Daarvoor heeft Karel De Corte het EMK of emancipatorisch methodisch kader ontwikkeld. Een kader waarbinnen cliënt en hulpverlener veilig in het burgerschapmodel kunnen treden.

Tijdens een zeer boeiend en jammer genoeg te kort gesprek heb ik de mogelijkheid gehad om met Karel De Corte op weg te gaan door dit kader: waarop is het op gebaseerd? Wat houdt het precies in? En vooral wat kunnen we er met jongeren binnen de bijzondere jeugdzorg mee doen?

In het volgende artikel probeer ik deze zaken weer te geven en hoop ik ook de lezer warm te maken voor het emancipatorisch methodisch kader, het werken vanuit de relatie. Het is niet altijd de gemakkelijkste weg maar ik ben overtuigd dat het op lange termijn de meest effectieve is.

- Als je het gedragsmatige als systeem gaat hanteren binnen de hulpverlening dan vergeet je aan de fundamentele relatieopbouw te werken -

Binnen de studiedag stelde u al het emancipatorisch methodisch kader voor, als handvat om emancipatorisch werken te implementeren. Kunt u dat hier nog eens kort voorstellen?

Het EMK bevat eigenlijk vier kaders: het relationele, het instrumentele, het strategische en evaluatieve kader. Het eerste kader is het relationele kader. Het gaat hier over de 'goed-genoeg'-relatie tussen de cliënt en de hulpverlener. Een relatie waarbij er een overwicht is aan positieve, verbindende ervaringen tussen de hulpverlener en de jongere. Ervaringen die, in tegenstelling tot het aantal negatieve ervaringen die relationele afstand creëren, en

beiden dichter bij elkaar brengen.

Vandaar dat het gedragsmatig werken als structuur en systeem inbouwen, een gedragsmatige manier van hulpverlening, een goed-genoeg relatie in de weg staat. Als je het gedragsmatige als systeem gaat hanteren binnen de hulpverlening, dan vergeet je aan de fundamentele relatieopbouw te werken. Vanuit mijn visie is die relationele opbouw een noodzakelijke voorwaarde om ook op gedragsmatig vlak mensen te kunnen gidsen en sturen, ook jongeren.

Is er binnen die relatieopbouw een verschil tussen het werken met jongeren en volwassenen?

Bij het werken met volwassen mensen is het de taak van hulpverlener om mensen te ondersteunen op die terreinen waar ze die ondersteuning nodig hebben.

Naar jongeren toe is dat anders, daar moet je de gids zijn, moet je hen ook corrigeren. Als hulpverlener van een jongere, met allerlei kwetsbaarheden, sta je in een letterlijk gidsende rol. Je bent de morele gids van de jongere en leert hem: dat mag en dat mag niet. Het is zeer belangrijk dat dat gebeurt vanuit een binding die je hebt opgebouwd met de jongere. Als je daar een louter gedragsmatig systeem op zet, het tokeneconomy-systeem bijvoorbeeld, waar alles sterk gestructureerd wordt op gedragsmatig vlak, dan ga je voorbij aan de relationele binding die er al dan niet is met de jongeren. Dan moet de opvoeder die al 15 jaar in de voorziening werkt en een langere relatie heeft met de jongere, op dezelfde manier handelen als de 21-jarige opvoeder die van de schoolbanken komt en die geen geschiedenis heeft met de jongeren. Voor mij is dat zeer onlogisch. Ik pleit echter niet voor chaos en anarchie op dat vlak. Ik kan me perfect voorstellen dat je om de zaken leefbaar te houden, bepaalde kaders, afspraken nodig hebt. Maar laat voldoende marge om op basis van de binding die je hebt met de jongere met gedrag om te gaan. Dat relationeel kader is zeer belangrijk. Binnen het werken met volwassenen zitten we ook daarvoor qua tijd in een luxepositie. We kunnen meer tijd nemen voor de relatieopbouw. Binnen jongerenzorg is dat niet zo. Daar zijn heel wat obstakels zoals tijd, gedwongen hulpverlening die het moeilijk maken.

Dan nog is het belangrijk dat je kiest voor een coherente pedagogische aanpak daar rond. Dat de naam van de opvoeder kortstondig is, verandert, is geen probleem. Maar als iedereen werkt vanuit een vrij onvoorwaardelijke attitude waar je eerder focust op de relatie dan op het gedrag van de jongere, dan is de naam van niet zoveel belang. Het speelt een rol, de mate van vertrouwdheid en of het klikt met de jongeren, maar je kunt het een beetje opvangen door er op een consequente manier om te gaan. Relatieopbouw is dus een zeer belangrijke voorwaarde om emancipatorisch te werken.

Hoe lang heb je dan nodig om zo een relatie op te bouwen?

Dat hangt af van de visie binnen de organisatie. De visie die er leeft is een zeer belangrijk iets. Als je binnen een team van zes mensen, drie mensen hebt die zeer gedragsmatig willen werken en drie mensen die op een onvoorwaardelijke manier aan die relatie willen werken, dan zit je met een probleem. Iedereen moet op dezelfde golflengte zitten en ervan overtuigd zijn: 'we focussen ons binnen de hulpverlening op de relatie'. Dat wil niet zeggen dat iedereen op dezelfde manier handelt. Dat wil zeggen dat iedereen handelt op basis van de relatie met de jongeren.

Als dat de visie is binnen dat team maar de directie zegt bij de eerste de beste crisis die ontstaat: 'hier moet gedragsmatig ingegrepen worden.', dan mag je met die zes daar staan kijken maar dan zit je met een probleem. 'Hoe lang' heeft heel veel daarmee te maken. Als je een coherente pedagogische visie hebt binnen de organisatie, heb je minder tijd nodig om resultaten te zien.

Kan iedere jongere nog zo een relatie aan?

Sommige jongeren zijn zo misbruikt dat je het idee hebt dat ze die binding niet kunnen maken. Je vraagt je zelfs af of ze ooit die binding zullen maken. Binnen de docu-soap 'Leuven hulp' was er een jongeman die nu geïnterneerd is. Als je die hoorde praten was het duidelijk dat hij een vogel voor de kat was. Hij heeft zoveel meegemaakt, is zo beschadigd in zijn kinderjaren dat hij nooit nog in staat zal zijn om sociaal op een harmonieuze manier met de wereld te functioneren en met andere mensen om te gaan. Dat komt nooit goed. Het is belangrijk dat iedere hulpverlener die met die mensen werkt, ook niet met het idee zit dat dat mogelijk is. Pas als je je daar mee verzoend hebt, kun je echt iets betekenen voor die man. Als je weet dat het een bodemloze emmer is, dan kun je iets gaan betekenen. Je kunt je maar beginnen geven als je je verzoend hebt met het feit dat de persoon eigenlijk bodemloos is. We moeten daarin realistisch zijn. Binnen bijzonder jeugdzorg word je soms

geconfronteerd met jongeren waar vroeger heel wat mee gebeurd is, wat onherstelbaar is binnen de sociaal emotionele ontwikkeling, ook de morele ontwikkeling: 'Wat is goed, wat fout?'.

De man die vertelde: "ik heb nooit liefde ge-

- Binnen bijzonder jeugdzorg word je soms geconfronteerd met jongeren waar vroeger heel wat mee gebeurd is, wat onherstelbaar is binnen de sociaal emotionele ontwikkeling, ook de morele ontwikkeling -

kend alleen agressie" en maakte daarbij de zelfanalyse hoe het kwam dat hij daar zat. Dan zou je denken: 'als hij daar zo kan over vertellen dan kan hij daar toch iets aan doen?'. Hij gebruikt echter zijn verstand om te analyseren wat er sociaal en emotioneel, moreel met hem is misgelopen. Hij gebruikt zijn verstand, maar emotioneel is het inhoudsloos. Ik kan me inbeelden dat dat iets is, dat het werken binnen de bijzondere jeugdbijstand moeilijk maakt. Die jongeren kunnen verstandelijk zeggen 'ik ben verkeerd geweest, ik mag dat niet doen'. Naar begeleiders toe kunnen ze een analyse geven van wat er zo erg was. Ik kan me voorstellen dat ze zeggen 'ik ga het niet meer doen, ik ga werken aan mezelf'. Dan gebruiken ze hun verstand maar ze hebben de emotionele gevormdheid niet. Die man uit Leuven-hulp heeft een sociaal-emotionele ontwikkeling van iemand van vier, vijf jaar. Heel merkwaardig. Als je die man ziet, kan die tegen mij zeggen: 'Karel, ik heb medelijden met je.' Hij weet verstandelijk wat dat wil zeggen, wanneer hij dat moet zeggen. Maar als die man dat zegt, dan zegt hij dat met een emotionele ontwikkeling van iemand van zes jaar. Ik moet dus niet schrikken dat, als ik hem als begeleider een half uur later sigaretten weiger, hij mij aanvalt. Was het medelijden dan niet oprecht? Jawel! Dat kan perfect als je aan de emotionele gevormdheid denkt. Ik kan me voorstellen dat als je binnen de bijzonder jeugdzorg met kinderen en jongeren werkt die verstandelijk heel wat meer mogelijkheden hebben, dan dat ze emotioneel gevormd zijn. En dat je dan gedrag ziet dat zeer infantiel overkomt als het met emotionaliteit te maken heeft. Iets niet mogen doen en daar zeer infantiel op reageren. Een half uur nadien kunnen ze er een rustig gesprek over voeren. Dan heb je het idee van 'die kan daar over praten, die ziet dat in, die heeft iets geleerd' Terwijl zijn emotionele gevormdheid maakt dat hij dat in zijn gedrag niet kan verta-

len. Op het moment dat hij de volgende keer geconfronteerd wordt met een situatie die hem raakt, gaat hij terug op dat emotionele ontwikkelingsniveau reageren. Niettegenstaande hij zo gezegd heeft van 'ik ga dat niet meer doen'. Het is een zeer moeilijk iets.

Die relationele binding, daar aan werken is het enige antwoord dat we daar op kunnen geven in het traject, ook bij jongeren. Wanneer is die binding OK? Ik kan mij voorstellen dat je dat, en dat moet frustrerend zijn, in de bijzondere jeugdzorg weinig tegen komt. De resultaten van wat je doet op vlak van re-

- Als je oppervlakkig werkt, kun je ook maar oppervlakkige resultaten hebben -

lationele binding wordt gezien door mensen die in de omgeving van de jongere zijn als die dertig is. Zij merken dan dat hij wat stabiliteit, evenwicht in zijn leven uitbouwt. Het moet moeilijk zijn om binnen het werken met jongeren dat werk te doen zonder dat je het resultaat ziet. Soms heb je geluk en zie je na verloop van tijd een van de jongeren terug. Dan zie je dat het goed gaat en kun je zeggen 'hier zit ik ook voor iets tussen'. Dat maakt het binnen een organisatie zeer moeilijk, ook voor het beleid, omdat je aan iets werkt waarvan je aan de oppervlakte zo weinig resultaat ziet.

Of juist omgekeerd. Je werkt gedragsmatig en je denkt 'OK we gaan vooruit' maar dat dat enkel binnen die bekende veilige situatie is. Als hij terug in de maatschappij komt en het loopt verkeerd, dan zeg je: 'Verdorie, wij hadden hem dat toch geleerd?' Dat was dan enkel op gedragsniveau.

Een zeer mooie illustratie. Ik ben ook niet naïef. Je moet gedragsmatig werken. Het is een verschil als je dat gedragsmatige situationeel gebruikt of als systeem inbouwt. Als het gedragsmatige, het leertraject is dat je wil lopen, dan is het een groot probleem. Als je oppervlakkig werkt, kun je ook maar oppervlakkige resultaten hebben. Wat mij betreft zijn dat zelfs geen resultaten. Binnen bijzondere jeugdbijstand zijn er weinig jongeren die uit een warm, geborgen nest komen. Als dat de vaststelling is, dan is het duidelijk waar de antwoorden liggen. Dat heeft twee aspecten.

- *Ten eerste* een ethisch aspect. Ik vind het onze ethische plicht om een jongere die niet uit een warm nest komt, in de mate van het mogelijke warmte en affectie te geven. Zelfs al is het te laat en absoluut niet voldoende dan nog vind ik het onze ethische plicht om dat te doen.

- *Ten tweede*: werkt dat of werkt dat niet? Al je vraagt op korte termijn zeg ik 'het werkt niet'. Op lange termijn zeg ik absoluut 'ja'. Elke relatie die een jongere heeft, ook al is ze maar kortstondig, die wordt gedefinieerd van uit onvoorwaardelijkheid en niet gefocust is op gedrag, is zinvol op lange termijn voor de jongere en het is ook onze plicht om het te doen. Situationeel gedragsmatig werken om veiligheid te installeren of gedragsmatig werken vanuit een binding? OK, je kan corrigeren, maar probeer je relatie als instrument te gebruiken. Zo hadden we hier een jongere, Bart, die op een bepaald moment zeer zwaar tekeer ging op zijn kamer en schade toebracht... Hij wilde nog boodschappen doen, dat was hem beloofd maar dat kon niet om een of andere reden. Hij had dus nog een plausibele reden. Hij brak het kot af. De begeleider probeerde van buiten uit wat contact te maken maar het verergerde alleen maar. Bart woont naast de burelen. Na vijf minuten komt hij af 'je moet nu met mij boodschappen doen!'. De begeleider heeft de keuze: als hij nu gaat winkelen zal, - binnen het gedragsmatig denken - de triomf zeer groot zijn: 'ik word beloond om het kot af te breken'. Het is een vrijgeleide om het de volgende keer weer te doen. Toch gaat de begeleider boodschappen doen. Hij capituleert, bijna onderdanig en gaat winkelen. Samen in de auto zegt de begeleider niets tegen Bart. Die vraag tot wanneer de begeleider moest werken. 'ik had eigenlijk al gedaan maar omdat jij het kot aan het afbreken bent, moet ik blijven.' Verder niets gezegd en op een bijna medelijdende wijze kende manier boodschappen gedaan. Resultaat is dat de jongere met heel wat schuldgevoelen zit. Deze situatie is op gedragsmatig vlak zo slaat op niets. Iemand met acting out gedrag bekrachtigen, zeer direct en expliciet, totaal onlogisch. Als we vanuit de relatie kijken maar je van de crisissituatie een mogelijkheid, middel om aan relatiebinding te doen tussen de begeleider en jongere. Door te capituleren wordt de relatie enorm versterkt. Niet gemakkelijker als begeleider. John McGee benoemt het als 'de moraliteit van de consequenties ten opzichte van de moraliteit van de verbondenheid'. Moraliteit van de consequenties is binnen onze westerse samenleving sterk aanwezig, heel send. Voor wat, hoort wat. Ik rij te snel naar huis, word geflitst en moet een boete betalen. Op die manier willen ze mij leren om niet meer te snel te rijden. Die moraliteit zit zeer sterk ingebouwd. De begeleider in het voorbeeld vertrekt echter vanuit de moraliteit van verbondenheid. Hierbij vertrekt men vanuit de orderlinge afhankelijkheid van mensen. Mensen bestaan niet als ze niet in relatie kunnen staan met elkaar. Onze kwaliteit van leven hangt af van de mate van liefde, van binding... die we i

de omgeving, in de relatie met andere mensen voelen, die ons levenskwaliteit bezorgen. Binnen die moraliteit is er zeer veel gebeurd tussen die twee mensen: toch boodschappen gaan doen, het ontstaan van schuldgevoel. Schijnbaar de strijd winnen, toch verliezen? Op basis van binding proberen de relatie te versterken en op basis van die relatie proberen hem iets bij te leren. Het schuldgevoel dat kwam is er maar gekomen door er zo mee om te gaan.

Kun je dat ook met iemand die de emotionele gevormdheid heeft van iemand van vier jaar?

Absoluut. Op een manier die ook vormelijk past bij iemand van vier, vijf jaar. Waar jongeren een laag ontwikkelingsniveau hebben en instrumenten gebruiken binnen dat niveau. Daarvoor is het bij het werken met volwassenen met een beperking makkelijker en eenvoudiger omdat de discrepantie door de verstandelijke beperking minder groot is tussen hun verstandelijk en emotioneel functioneren. Terwijl die discrepantie bij normaal begaafde jongeren groter is. Zo hebben we hier een vrouw die samenwoont met haar vriend. Ze heeft verstandelijk heel wat mogelijkheden. Ze kan lezen schrijven. Ze heeft echter een zware levensgeschiedenis achter de rug als het gaat over binding. Emotioneel heeft ze een ontwikkelingsniveau van drie, vier jaar. Nele woont op een appartement en een stagiaire die ze vrij goed kent gaat langs. De stagiaire klopt en als Nele opendoet, zegt ze zoals altijd: 'Hallo Nele'. Nele smijt de deur dicht en roept: 'Je weet toch dat je geen hallo mag zeggen! Dat doet mij aan mijn moeder denken! Nooit hallo zeggen!' Het is nu zeer verleidelijk om in te gaan op de inhoudelijke boodschap en dat te vertalen binnen je gedrag. 'Ik heb gisteren toch ook hallo gezegd en dan reageerde je zo niet.' Dit is gedrag dat binnen een goed-genoeg relatie afstand creëert.

Als je echter de relationele boodschap ziet en leest, dan is die 'ik voel me niet goed in mijn vel'. Dan is het belangrijk om op de relationele boodschap te reageren en de cognitieve modus uit te schakelen. 'Je hebt waarschijnlijk veel verdriet', het inhoudelijke verlaten en het relationele bewandelen. Dat is de uitdaging bij jongeren die normaal begaafd zijn. Zij hebben zoveel mogelijkheden om te blijven op dat cognitieve in te gaan, dat ze de dialoog met de hulpverlening op de inhoud kunnen houden. Niet op het relationele ingaan maar er empathisch mee omgaan is binnen de relatieopbouw heel wat efficiënter. Ook al weet je dat het inhoudelijke verhaal niet klopt, toch op het relationele verdergaan. Dat moeilijk gedrag als een opportuniteit zien om relationeel dicht bij elkaar te komen: 'is het waar 'sorry', ik ga het

- Iemand met acting out gedrag bekrachtigen, zeer direct en expliciet, totaal onlogisch -

niet meer zeggen". Ook al heeft dat er niets mee te maken. Op je tong proberen bijten, je excuseren en je krijgt een heel ander iets.

De relatie is dus zeer belangrijk binnen het EMK. Naast het relationele kader is er ook nog het instrumentele kader.

Binnen het instrumentele kader zijn vijf grote stappen: de probleemanalyse, het bepalen van het overlegniveau, het vormen van een steungroep, de doelstellingen bepalen en deze vertalen in concrete doelstellingen.

Binnen de probleemanalyse is het belangrijk van het probleem te bekijken vanuit het perspectief van de jongere, de hulpverlener en de omgeving. Als hulpverlening hebben wij dikwijls de neiging om in te grijpen op de bron van het probleem, diegene die het probleem veroorzaakt. Iemand die 's nachts lawaai maakt, die moet stoppen. Dat is de oplossing daar zoeken. Terwijl als dat geen probleem is voor de persoon, je zou kunnen zeggen dat hij niet de bron van het probleem is. John McGee de grondlegger van Gentle Teaching zegt altijd als je met problemen geconfronteerd wordt: 'the problem is never the problem'. Hiermee bedoelt hij dat je niet altijd de focus moet leggen op het probleem dat zich stelt maar ook eens kunt kijken naar de omgeving. Kan de infrastructuur, de plaats waar hij slaapt, kunnen we daar iets aan doen? Op het moment dat zich een probleem voordoet altijd éézijdig, zonder dialoog met de cliënt, op de jongere ingrijpen zet opnieuw de relatie, de onvoorwaardelijkheid onder druk.

- Ook al weet je dat het inhoudelijke verhaal niet klopt, toch op het relationele verdergaan -

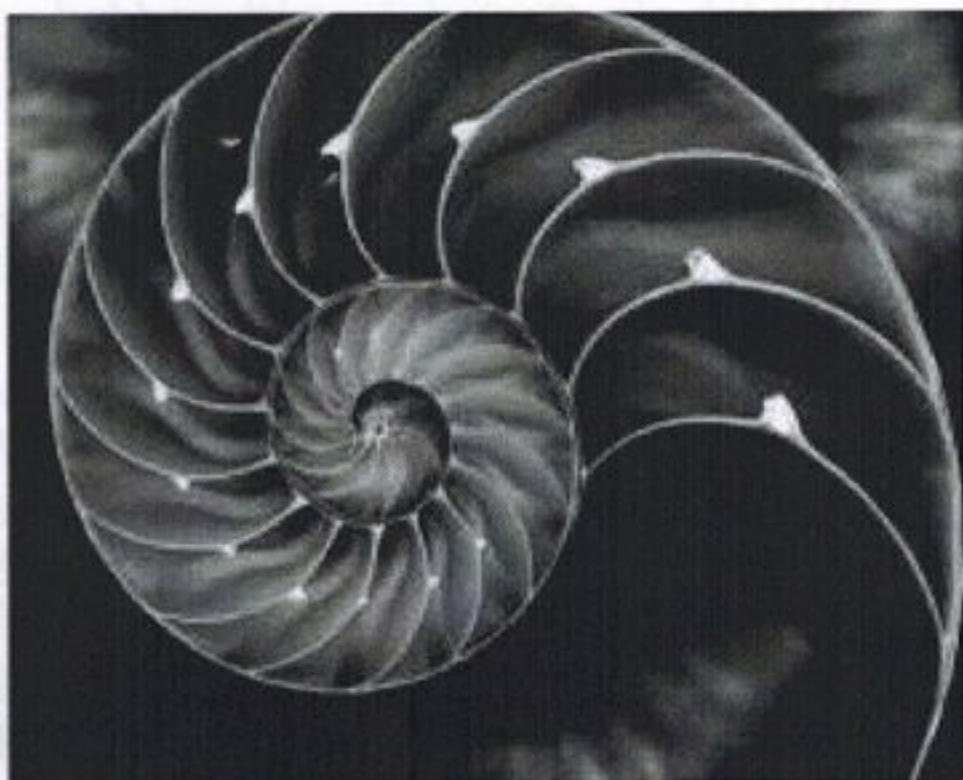
Daarnaast is het belangrijk dat als we met een probleem geconfronteerd worden, kijken wat de jongere zelf kan. Is de cliënt in staat zelf het probleem op te lossen, zichzelf bij te sturen? Hoe meer de jongere zelf kan, hoe meer verantwoordelijkheid hij hierin dan kan krijgen. Lukt dit niet, dan wordt de externe sturing groter. Ik zie hierin drie verschillende niveaus waarbij de sturing steeds groter wordt: cliëntsturing, dialoogsturing en hulpverleningssturing.

Bij de cliëntsturing kan de jongere zelf bepalen wie hem zal ondersteunen, welke de doel-

stellingen en de afspraken zullen zijn. Zien we dat de jongere hier niet in slaagt, dan gaan we een overlegniveau hoger, de dialoog. Hier heeft de jongere nog heel wat te zeggen maar ook de begeleider neemt een meer sturende rol aan. Er worden een aantal afspraken gemaakt die meer bindend zijn. We gaan op een ander overlegniveau. Waar de jongere vroeger zelf mocht bepalen wat hij doet, gaan we - als het probleem groter wordt - over naar het dialoogniveau. Hier moet de jongere akkoord zijn maar ook de hulpverlener, de mensen rond hem moeten akkoord zijn. Vindt het probleem dan nog geen oplossing, gaan we nog een niveau hoger, de hulpverleningssturing. Dit en dit zijn de afspraken, ben je akkoord OK, ben je niet akkoord, ook goed maar zo gaat het wel gebeuren. Als je emancipatorisch wil werken is het wel onlogisch dat je op hulpverleningssturing start. Het is belangrijk dat je de jongere eerst zelf hebt laten proberen. Als het niet lukt wordt de externe sturing groter.

Het beeld van de spiraalschelp?

Inderdaad en dan zitten we bij het derde kader, het strategisch kader waarbij ik probeer het emancipatorisch werken in een beeld te gieten. Het beeld dat ik daarvoor gebruik is de spiraalschelp. De nautilus schelp die eindigt op een gesloten punt, heeft verschillende lamellen. Emancipatorisch werken, voor mij, is samen met de jongere, hulpverlener, de volledige steungroep, context, ... hand in hand staan in zo'n schelp. Emancipatorisch werken betekent dat je allemaal in de richting van de open, breedste lamellen kijkt, gericht bent, jongeren loslaat, ruimte geeft om zichzelf te ontwikkelen en te ontplooiën. De bewegingsvrijheid zo groot mogelijk maken maar ook toelaten om als hulpverlener, steungroep op momenten dat de veiligheid ontbreekt de diepere lamellen op te zoeken; de smallere lamellen dichter bij de jongere brengen en hem ook minder bewegingsvrijheid te geven. Emancipatorisch werken is dan proberen een vorm van souplesse te vinden waarbij we zeggen: 'de logische weg is naar buiten ook voor de jongere, naar de bredere lamellen'.



De strategie is de neus altijd in de richting van zoveel mogelijk bewegingsvrijheid voor de cliënt zetten. Gaat het minder dan weten we vanwaar we komen. De jongere heeft zelf de mogelijkheid gehad, lukt het niet dan gaan we smaller. Indien je zelf de dingen in handen hebt, probeer je telkens naar een bredere lamel te gaan. De strategie is dus stretchen.

Het laatste kader?

Het laatste en vierde kader is dat van de evaluatie. Hier wordt een schade- en baten bestek op basis van het inhoudelijke, het relationele, de veiligheid en het ethische gemaakt. Wat heeft het ons opgeleverd? Wat is de schade en op welke verschillende niveaus? Na lange tijd functioneren op hulpverlenersturing kan het nodig zijn om eens stil te staan bij wat dat voor de relatie betekent. Als dat niet meer OK zit, moet je daar zeer kritische vragen bij stellen. Ook als je met jongeren voortdurend vast zit, er geen binding meer is, moet je je daar vragen durven over stellen en conclusies durven trekken. Iets wat we te weinig durven doen. Als we vast zitten met iemand moeten we ons de vraag durven stellen: 'wil de cliënt wel nog verder?'. De relatieschade opmeten is zeer belangrijk.

Ook op het ethische vlak. Als je een jongere veel moet isoleren, moet je je de vraag stellen hoe zit het met de rechten, is er ethische schade? Ook rekening houden met de rechten van de hulpverlener, bijvoorbeeld bij agressie. Ook op vlak van veiligheid. Dat hangt natuurlijk samen. Als de cliënt een gevaar vormt voor zichzelf. Kan dat wel? Bepaalde vormen van begrenzing, correctie op basis van een beetje binding hoeven niet noodzakelijk schade aan te richten. Het kan u ook dichter brengen. Het kan zijn dat de jongere wat sturing vraagt. Dat hij zeer boos is als je zegt dat hij om tien uur thuis moet zijn. Zijn boos zijn is dan ook een relationele aanduiding: 'ik vind je belangrijk genoeg om boos op je te zijn.' Dat kan een vorm van binding zijn. Elke vorm van begrenzing hoeft niet relationeel schadelijk te zijn.

Zeer belangrijk is dat de binding als draagvlak dient. Net zoals een ouder zijn kind bestraft. Geen enkel probleem omdat dat essentieel aan de binding tussen ouder en dat kind niets verandert. De binding is constant. Ook als hulpverlener moeten we ons daar op focussen: op de opbouw van die binding om op basis van die binding te corrigeren.

Onvoorwaardelijke benadering heeft niets te maken met grenzeloze benadering. Het heeft niets te maken met alles kan, alles mag. Een onvoorwaardelijke aanpak wordt dikwijls geassocieerd met een anti-autoritaire benadering. Als je het mij vraagt is zo een opvoeding nefast. Een grenzeloze vorm van opvoeden heeft

niets met onvoorwaardelijkheid te maken. Een onvoorwaardelijke benadering houdt het midden tussen een autoritaire, louter vanuit macht en een grenzeloze opvoeding. Beide vormen zijn nefast. Als je enkel vanuit macht een relatie opbouwt, is dat nefast voor de sociale en emotionele ontwikkeling van dat kind. Net zoals een anti-autoritaire, grenzeloze opvoeding, alles kan en mag, nefast is. Waar ik voor pleit is een vorm van autoratieve opvoeding. Waarbij je je focust op heel veel binding. Wat een ouder met zijn kind natuur gewijs doet. Elke ouder, op enkele uitzonderingen na, ziet zijn kind graag. Een onvoorwaardelijke band. Op basis van die band is het uw plicht als volwassene om een kind te leren wat goed of niet goed is, leren te gehoorzamen als een volwassene iets zegt. Telkens een evenwicht zoeken tussen de machtsfactor die je inbrengt en de bindingsfactor. Die bindingsfactor moet sterker zijn. Wanneer je, ook als begeleider, enkel vanuit macht probeert te werken, werk je niet aan relatieopbouw.

Als je als begeleider dan aan een tweekoppeling staat en zegt: 'ik wil dat je links gaat, rechts is gevaarlijk voor je, je gaat problemen krijgen.' Als de jongere dan links gaat, kan hij dat doen uit twee beweegredenen ofwel omdat hij denkt: 'als ik niet links ga, wat gaat het gevolg zijn voor mijn relatie met mijn begeleider? Gaat hij dit nog willen doen?' Als hij dan gehoorzaamt, dan heb ik geen goede relatie. Dan is het angst die zijn keuze bepaalt. Angst voor de gevolgen. Hij kan ook links gaan uit vertrouwen. Mijn begeleider heeft daar en daar al voor gezorgd en die verbondenheid, het vertrouwen is zo groot dat hij zegt: 'ik ga links.' In beide gevallen zie je aan de oppervlakte geen verschil: hij gehoorzaamt, doet wat hem gevraagd wordt. Maar de beweegreden is anders. De eerste is angst, relatie op basis van macht. Binnen de tweede relatie is het de binding, de relatie, het vertrouwen in de begeleider. De tweede is sturend, bepalend, die gaat niet laten begaan, die gaat hem ook niet rechts laten gaan. Maar de sturing verloopt vanuit binding. Het is een dunne lijn maar een zeer fundamenteel verschil. Als ik aan de tweekoppeling kom, zeg ik niet van: 'doe maar, kies maar', als ik weet dat rechts gevaarlijk is. Dan ga ik zorgen dat je links gaat. Er zit altijd een machtsfactor in maar de bindingsfactor moet sterker zijn. Onvoorwaardelijkheid is niet: je begrenst niet maar je begrenst op basis van een relatie en het draagvlak dat je relationeel hebt.

Het consequent handelen, als begeleider is dan eigenlijk een lege doos. Ik vind niet dat Katrien, 20 jaar, net van school en geen band met de jongere heeft, hem links moet krijgen. Stefaan die de jongere 8 jaar kent, kan dat wel kan. Dan is het belangrijk dat Katrien hulp

vraagt aan Stefaan. Dat het team aan Katrien zegt: 'Die beslissing mag je niet nemen als je aan een tweekoppeling komt dan moet je voor koppelen. Moet je aan iemand zeggen: 'ik sta voor een tweekoppeling en krijg hem niet links, ik heb die binding niet, ik kan er hem met macht insturen maar dan ondermijnt dat mijn relatie opbouw.' Ik pleit voor pedagogisch individualiseren op dat vlak.

Het zal binnen een de sector als bijzondere jeugdzorg niet gemakkelijk zijn om dat kader te implementeren. Hoe pakken we dat best aan?

Een onvoorwaardelijke benadering heeft niets te maken met alles mag, alles kan, *laissez faire*. Het heeft te maken met jongeren de kans geven zichzelf te ontplooien, keuzevrijheid te bieden, gedragen door een relationele veilige binding.

- Er is niets zo problematisch voor iemand die grensoverschrijdend gedrag stelt, als het ontbreken van die grens -

Dat is iets wat jongeren hebben gemist en dat maakt het binnen de sector moeilijk, omdat je de tijd niet krijgt om dingen die verkeerd zijn gelopen te herstellen. Het is in die zin inderdaad een moeilijke opdracht. Ik kan me inbeelden dat op het moment dat je niet gedragsmatig mee gaat in een discussie, jongeren de grens nog meer zullen verleggen. Er is niets zo problematisch voor iemand die grensoverschrijdend gedrag stelt, als het ontbreken van die grens. Al jaren ben je gedragsmatig behandeld en plots stopt men daar mee. Bij de jongeren zul je nogal iets zien: vroeger een heel week-end binnen en nu niet eens rechtstreeks een gevolg. Er zal in eerste instantie, losgeslagen gedrag volgen. Als organisatie en team zal heel wat volharding nodig zijn om dat te laten passeren. Minder gedragsmatig omgaan kan zeer verwarrend zijn en dit voor een lange fase. Ook jongeren moeten klaar zijn om emancipatorisch te benaderd te worden, hebben lange tijd nodig om de taal te begrijpen. Het EMK heeft echter mogelijkheden om daar voorzichtig mee om te gaan, dit geleidelijk te laten groeien.

Met dank voor dit inspirerende gesprek!!

Mieke Lampaert
't Groot Hersberge
Groenestraat 2
8820 Torhout
050/21 12 92
hersberge@skynet.be